

שיחת

אחרון של פסח - ה'תש"ל

עם הגהות בכתב יד קודש



תשודה מכינוס התמימים

לרגל סיום מבצע

'הורנו מדרכיו'

י"א ניסן 'מאה שנה' תרס"ב - תשס"ב

לחי הארץ ומלואה

מספרי

שמעון בן-ציון סימפסאן



יוצא לאור ע"י

ועד תלמידי התמימים העולמי

תחת הנהלת תות"ל המרכזית - 770

פתח דבר

לקראת יום הבהיר יום הגדול י"א ניסן יום מלאת 'מאה שנה' להולדת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, והימים הסמוכים לו.

ובקשר עם התקבצות רבים מהתמימים ואנ"ש, שבאו לחצרות קודש כ"ק אדמו"ר להסתופף בצלו בימים גדולים אלו, להשתתח על הציון הק', ולשהות בצוותא חדא בבית חיינו – ביהכ"נ וביהמ"ד דכ"ק אדמו"ר.

הננו מוצאים לאור – בפירסום ראשון – את עלי ההגהה בכת"י קודשו של כ"ק אדמו"ר, על שיחת 'אחרון של פסח' ה'תשל"ו.

בהתאם לתוכנה של שיחה זו, בה נתבאר באריכות ובאופן נפלא, תפקידם של תלמידי התמימים. הננו מפרסמים את עלי ההגהה כתשורה ל'כינוס תלמידי התמימים' שהגיעו לחצרות קודשנו לרגל י"א ניסן 'מאה שנה', שבמרכזו למעלה ממאה תלמידי התמימים שזכו בגורל במבצע 'הורנו מדרכיו'.

ויה"ר, שע"י שאנו תלמידי התמימים נמלא בשלימות את רצון קודשו של נשיאנו, ולא נסור מהוראותיו הק' ימין ושמאל, להיות 'נרות להאיר' בשילוב ב' הקוים ד'אימרי' ו'גדיא', יחוס וירחם השי"ת על כלל ישראל ובפרט על החסידים והמקושרים אליו, שקשה להם להתנחם בזה שלא עזב ח"ו הרועה את צאן מרעיתו, ומשתוקקים ומתגעגעים לקיום היעוד בפועל ממש ד"הקיצו ורגנו שוכני עפר", וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בראשם, ויוליכנו בחודש הגאולה, לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

תנו תלמידי התמימים הננו

יחי ההבנה ל"א ניסן החשש"ב

זמאה טעה' לכ"ק אדמו"ר

770, ברוקלין, נ"י.

שיחה

א. בסעודת היום דאחרון של פסח ה'תש"א סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהחל משנת תרס"ו (שלשים ושש שנים) הונהג הסדר להתועד ברבים בעת הסעודה דאחש"פ, ובפרט – התועדות הקשורה עם „שמחת התמימים“, שאביו, כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אכל אז סעודה זו ביחד עם תלמידי ישיבת תומכי תמימים בפעם הראשונה.

והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר בסיפורו: „איין וואָרט פון דער שיחה קדושה וועל איך אייך איצט איבערגעבן. נאך דעם ווי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק האָט געזאָגט דעם מאמר חסידות: מלכא ומלכתא הוו יתבי², האָט דאָן הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק געזאָגט: די אַרבעט האָט ב"ה מצליח געווען“ (היינו התיסדות הישיבה, כמבואר שם בהמשך דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע).

דברי רבותינו נשיאינו מדוייקים הם בתכלית הדיוק. ומזה שבחזרתו על דברי אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע שהישיבה הצליחה, דייק כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר שדיבור הנ"ל הי' לאחרי אמירת המאמר ד"ה מלכא ומלכתא הוו יתבי, מובן שהצלחת הישיבה הנ"ל יש לה קשר לתוכן המאמר הנ"ל.

ב. מאמר הנ"ל או „הנחה“ שלו – לא מצאתי לע"ע, אבל יש דרוש מכ"ק אדמו"ר הצ"צ בד"ה זה, המבאר את סיפור הגמרא הנ"ל ע"ד החסידות (כדלקמן). וכן ישנם עוד מאמרים מרבותינו נשיאינו ד"ה „מלכא ומלכתא“³, שכפי הנראה מיוסדים הם על דרוש הנ"ל של אדמו"ר הצ"צ. ואשר לכן קרוב לומר, שגם המאמר שנאמר בעת הסעודה דאחש"פ תרס"ו הי' בתוכן זה.

(1) ספר השיחות ה'תשא ע' 104 ואילך.

(2) פסחים ספ"ד. כריתות בסופה (בשינוי לשון).

(3) אוה"ת וישלח תכו, א"ב.

(4) שחוהמ"פ תרס"ד. שש"פ תרצ"ו.

תוכן הדרוש של הצ"צ: איתא בגמרא „מלכא ומלכתא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרי יאי, אמרו מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות כל יומא .. אי גדיא יאי יסק לתמידא .. (ומסיק בגמרא דאינו כן) דתנן ר"ש אומר כבשים קודמים לעזים בכל מקום יכול מפני שמובחרין במינן ת"ל, אם כבש יביא קרבנו מלמד ששניהן שקולין כאחד.

ומבאר הצ"צ, ד„אימרי“ ו„גדיא“ הם ב' הסוגים דמארי תורה ובעלי מצות: „אימרי“ קאי על מארי תורה (כי „ושער רישי“ כעמר נקא, זהו הלכות התורה וכו') – בחי' ישראל, ו„גדיא“ קאי על בעלי (עסק – שמעלתם היא בקיום ה)מצות – בחי' יעקב (כי „בחי' עזים מהשערות שלהן יש יניקת החיצונים, כך מי שעוסק במו"מ בריבוי התחכמות מותר מוחין כו')¹⁰.

„מלכא אמר גדיא יאי“: מלכא הוא בחי' ז"א דאצילות שאינה יורדת לבי"ע לברר בירורים. ולכן אמר „גדיא יאי“, כי עיקר התענוג הוא בהתחדשות דוקא, ו„ע"כ זאת הוא חידוש לו בירורי בי"ע דב"ן, הנעשה ע"י בעלי מצות, גדיא; ו„מלכתא אמרה אימרי יאי“ – בחי' „מלכות דאצילות שיורדת בבי"ע לברר, בחי' יעקב, אומרת אימרי יאי, בחי' ישראל, כי זהו חידוש לגבה“ –

ומסקנת הגמרא היא ד„שניהן שקולין כאחד“, כי צ"ל ב' הבחינות, ושניהם „יעמדו יחדיו“. ע"כ תוכן הדרוש.

עפ"ז צריך להבין השייכות דענין הנ"ל להצלחת הישיבה, דלכאורה הרי כל-כולה של ישיבה הוא – לימוד התורה, „תורתם אומנתם“ (ובמילא מובן דבזה גם הצלחתה), ובמאמר הנ"ל אין הכרע ליתרון מעלתה של התורה (כי תלוי במחלוקת דמלכא ומלכתא), ובפרט שהמסקנא היא „ששניהן שקולין כאחד“?

ג. לכאורה הי' מקום לבאר: מהמשך הגמרא שם מוכח, דאף שהמסקנא היא „ששניהן שקולין כאחד“, בכ"ז, יש יתרון במעלת הכבשים על העזים, כי:

(א) הכה"ג – המומחה ביותר בעניני קרבנות – הוכיח דאימרי יאי, ובפרט שבגמרא אין פירכא להוכחה זו.

(ב) מאותו הענין שממנו מכריחה המסקנא „ששניהן שקולין כאחד“ – משם גופא משמע, שהכבשים עולים במעלתם על העזים, שהרי (בל' המשנה) „כבשים קודמים לעזים בכל מקום“, ורק פעם אחת הקדימה התורה עזים לכבשים.

(5) כריתות בסופה.

(6) ויקרא ד, לב.

(7) וראה ג"כ ד"ה מלכא ומלכתא דלעיל הערה 4.

(8) דניאל ז, ט.

(9) „גם אימרא ע"ד את ה' האמרת כו' וה' האמירך ל' דיבור התורה וכו'“ (אוה"ת שם).

(10) וראה אוה"ת שם, ד„אימרי“ ו„גדיא“ הם ג"כ צדיקים ובע"ת: אתהפכא ואתכפיא: ד"ע

ג) לאידך: בגמרא לא הובא, אפילו בתור קס"ד, סברא לומר דגדיא יאי. אשר מכל זה משמע, שגם להמסקנא ישנה מעלה בכבשים על העזים (אלא שאין בה כדי להכריע דאימרי יאי מגדיא, ולכן מסיק „ששניהן שקולין כאחד“).

ועפ"ז יש מקום להסביר השייכות של תוכן המאמר הנ"ל ל„הצלחת הישיבה“, היות שלפי המסקנא יש מעלה ב„אימרי“ – תורה (ישיבה).

אבל דוחק גדול לבאר כן – מכמה טעמים:

א) לפי"ז כל הקשר הוא רק עפ"י השקו"ט בהקס"ד ומהוכחות צדדיות, אבל לא לפי מסקנת הגמרא המפורשת „ששניהן שקולין כאחד“ (ובפרט, שענין הנ"ל – שבכבשים (תורה) יש תוס' מעלה, שלכן מסתבר יותר הקס"ד שאימרי יאי – לא נתבאר כלל במאמר הנ"ל).

ב) מעלה זו שייכת לענינה של ישיבה ותורה בכלל, אבל לא ל„הצלחת“ ישיבה (באיכות וכמות הלימוד והתלמידים וכו').

ג) ועיקר: עדיין צריך ביאור, מהו ההכרח לקשר הצלחת הישיבה עם אמירת מאמר שבו מדובר ע"ד מעלת התורה?

ד. ויובן זה בהקדים הצריך ביאור בדברי כ"ק אדמו"ר נ"ע הנ"ל „די ארבעט האט ב"ה מצליח געוועזן“: דמזה משמע, שהי' מקום לומר שהעבודה לא תצליח ח"ו, ולכן יש ליתן שבח והודאה מיוחדת על הצלחתה – ותמוה: גם כאשר איש פשוט מייסד ישיבה ללימוד התורה, ברור שמן השמים מסייעים לו שיצליח בעבודתו זו הקדושה; ומכ"ש בנידו"ד כשהמייסד והמנהל של הישיבה הוא נשיא בישראל וכו' ¹⁰ שאינו שייך כלל לפניות צדדיות ח"ו – וא"כ מהו החידוש שהישיבה הצליחה?

ויש לבאר, על יסוד דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע בקונטרס עץ החיים" בקשר להתיסדות הישיבה – וז"ל: „יסוד אגודתינו אינו להגדיל ולהרחיב עסק התורה הנגלית

[וכפתגמו במק"א¹²: „התיסדות הישיבה אינה בשביל תורה לבד, תורה איננה חסרה ב"ה, ישנן הרבה ישיבות“]

כ"א זאת היא תכלית יסוד אגודתינו אשר הבחורים העוסקים בתורה הנגלית יהיו יהודים (אידעז) יראים ושלמים עם ה' ותורתו .. ולתכלית זה נתעוררנו לייסד אגודה להחזיק בחורים העוסקים בתורה .. לנטוע בהם איזה

¹⁰ להעיר משיחת אחש"פ תשי"א שם (ע' 106) שהתיסדות הישיבה היתה בכרכתם הקדושה של כ"ק רבותינו נשיאנו (הבעש"ט, הה"מ וכו').

¹¹ פכ"ב.

¹² הובא בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר מוצאי ט' באב תרפ"ט (בישיבת תורת אמת ירושלים). –

נדפסה בהוספות לשמח תשמח תרנ"ז (ע' 119).

הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה' .. ובאשר דרך החיים המביאה לזה היא לימוד פנימיות התורה וכו".

ובמק"א¹³ כותב: „אמרנו להציע .. ליסד מקום אשר ילמדו שם הבחורים החפצים ללמוד ויתעסקו בגפ"ת בשקידה, אמנם עם זה תהי' עליהם השגחה טובה להשריש בלבם שרשי האמונה והיראה .. לעבוד את ה' וללכת בדרכיו ואור התורה והמצוה והעבודה יאיר בקרבם להיות זוכים ומזכים את הרבים".

ז.א. שתלמידי תומכי תמימים אין להם להסתפק בלימוד הנגלה לחוד, כ"א צריכים גם ללמוד פנימיות התורה – תורת החסידות ולהתעסק בעבודת התפלה, בכדי „להשריש בלבם שרשי האמונה והיראה", שיהי' בהם „הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה'", וכמבואר בארוכה בקונטרס הנ"ל.

ועוד זאת: מכיון שמתפקידם של תלמידי תומכי תמימים „להיות זוכים ומזכים את הרבים", בסגנון הידוע: „נרות להאיר" – הרי מובן, שגם בהיותם עדיין בין כותלי הישיבה עליהם להתעסק, מבלי לנגוע בסדרי ישיבה, בהפצת המעינות חוצה.

ה. לבאר בפרטיות יותר את החידוש והיתרון הנ"ל שבישיבת תומכי תמימים:

ארז"ל¹⁴ כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, אלא צ"ל „תורה וגמ"ח"¹⁵; ועוד ארז"ל¹⁶ „אם אין יראה אין חכמה". דמזה מובן, שעבודת התפלה ולימוד דברי מוסר ופנימיות התורה וכו' – הרי זה תנאי להצלחת לימוד התורה בישיבה, ברבים או גם ביחיד, כדי להשריש בהלומד אהבת ה' ויראתו; וכן צ"ל גם התעסקות בגמ"ח¹⁶ (כולל צדקה רוחנית), דאל"כ – „אפילו תורה אין לו".

אלא שבזה אין התפלה וכו' ענין ועבודה לעצמם, כ"א לתכלית הצלחת הלימוד: כדי שלימוד התורה שלו יהי' כדבעי, צריך הוא להתעסק בעבודות הנ"ל, דאל"כ – „אפילו תורה אין לו".

החידוש בישיבת תומכי תמימים הוא, שתלמידי עוסקים בלימוד החסידות, עבודת התפלה, וגמ"ח והפצת המעינות חוצה – לא רק כהכנה והקדמה ללימוד התורה (הנגלית) שלהם, כ"א גם באופן של עבודה ו„עיקר" לעצמם:

13) במכ" המתחיל „נודה לה' על כל הטוב" – נזכר בקונטרס ע"ח שם. ונדפס בהוספות לקונט' הנ"ל ע' 80 ואילך.
 14) יבמות קט, ב.
 15) לקו"ת ויקרא ה, א. – סיום מרז"ל זה „אלא תורה וגמ"ח אינו בש"ס שם. וי"ל עפ"י בלקו"ת ד"ה כי תשמע בקול ס"ג, וז"ל: אמרז"ל כל האומר כו' שהפי' הפשוט הוא שצריך שיעסק בתורה ובגמ"ח כו' כללות המצות. – ולהעיר מיבמות קה, א. אגה"ק ס"ה.
 16) אבות פ"ג מ"ז.
 16) וראה לקו"ת ויקרא שם, דגם עיון תפלה הוא בכלל גמ"ח וכו".

שלכן הנהיגו רבותינו נשיאינו בסדרי הישיבה, שחלק מהיום יהי מוקדש ללימוד החסידות¹⁷, ושאופן הלימוד יהי „כלימוד הסוגיות בגליא שבתורה“¹⁸ — בהבנה והעמקה וכו'¹⁹; וגם דרשו מהתלמידים השתדלות ויגיעה בעבודת התפלה, ואריכות התפלה²⁰; ואף הנהיגו שכמה שבועות בשנה יקדישו התלמידים להרבצת התורה והיהדות, ושימשיכו בזה, במדה מסוימת בזמנים שמחוץ לסדרי הישיבה, גם במשך השנה.

ו. עפ"ז מובן הקשר והשייכות של דרוש הנ"ל „מלכא ומלכתא הוו יתבי“ ל„הצלחת הישיבה“:

לנאורה יש מקום לתמי' בסדר הנ"ל: מכיון שבכל ישיבה לימוד התורה הוא העיקר, הלימוד הוא בבחי' „כל מעיני בך“²¹ — איך יתכן שגם עבודה אחרת תהי' בבחי' עיקר? ומכ"ש וק"ו מהא דאמר אביי²² „אי אמרה לי אם (רק) קריב כותחא לא תנאי“ — עאכו"כ התעסקות בעבודת התפלה, בהפצת המעינות וכו'.

ולכן הוקדם דרוש הנ"ל, שבו מבואר ע"ד ב' סוגי העבודה ד„אימרי“ ו„גדיא“ — תורה ומצות (או: צדיקים ובע"ת, כדלקמן ס"ט) — דאף שכ"א כלול מחבירו²³ — דגם מארי תורה צריכים לקיים מצות ולהתעסק בגמ"ח (וכנ"ל ס"ה בענין כל האומר אין לי אלא תורה כו'), ולאידך, גם בעלי עסק עליהם לקבוע עתים לתורה — מ"מ שקו"ט בגמרא איזה מהם „יאיי“, כי יש מעלה בזה מה שאין בזה, כלומר: יש יתרון בהעבודה שבה לימוד התורה הוא העיקר (ועבודה ד„גדיא“ טפלה אלי'), וכן להיפך.

ומסקנת הש"ס היא „ששניהם שקולין כאחד“, היינו ש„צ"ל ב' העבודות“²⁴, ושתייהן „יעמדו יחדיו“; וזהו היסוד להצלחת ישיבת תומכי תמימים, שבה יתעסקו התלמידים הן ב„אימרי“ והן ב„גדיא“²⁵, וכאו"א באופן של עיקר לעצמו.

ז. לכאורה עדיין צ"ע: סוף-סוף איך תתכן ההתעסקות בב' עבודות שונות („אימרי“ ו„גדיא“) כששתייהן הן בתור עיקר — והרי האדם הוא מדוד ומוגבל? ובפרט איך אפשר לו להיות בבחי' „נושא שני הפכים“ — דברי (שהם) כאש ומצוה בצמר גשמי וכו' דוקא, שכל ומעשה וכו' בב"א?

(17) ראה קונט' עה"ח שם: שכאו"א ילמוד ב' שלישים (דכל שעות הסדרים) נגלה ושליש חסידות. ובספכ"ה: „יום הש"ק קדוש יהי כולו על עסק דא"ח“.

(18) ל' כ"ק אדמור' נ"ע ב„מאמר הפתיחה“ שלו בעת התיסדות הישיבה ט"ו אלול תרנ"ז — נעתק במכתב כ"ק מו"ח אדמור' („התמים“ ח"א ע' כג-כד).

(19) וראה גם קונט' עה"ח פכ"ה.

(20) וראה גם קונט' הנ"ל בסופו.

(21) ל' הכתוב תהלים פז, ז.

(22) עירובין סה, א.

(23) להעיר גם מאגה"ק סי"ג.

(24) סדיה מלכא ומלכתא תרצ"ז, עיי"ש בארוכה.

(25) דכולל גם תפלה — ראה אוה"ת שם (בענין „על שתי המזוזות ועל המשקוף“). וראה לקמן

סי"ט, ד„אימרי“ ו„גדיא“ בתורה גופא הם נגלה וחסידות.

והביאור בזה: הגבלה זו, שכל עבודה מחולקת מחבירתה (באופן שא"פ להן לעמוד "יחדיו"), הוא מצד ה"ציור חיצוני" שלהן, אבל מצד פנימיותן ועצמיותן, הרי כל העבודות נקודתן אחת – קיום רצון העליון.

ולכן, כאשר האדם הוא בבחי' מציאות לעצמו, ו(במילא) גם עבודתו היא מוגבלת באופן כזה – הרי אז כל עבודה שלו היא ענין שונה, לפי ה"ציור" וההגדרה שלה, וא"א לו להיות מסור ונתון מכל וכל לשתי העבודות יחדיו;

אבל "תמים" מהותו (בל' כ"ק אדמו"ר נ"ע²⁶) – "הנחת עצמותו". היינו שהוא בבחי' ביטול והפשטה שאין לו מבוקש לעצמו וכל ענינו הוא למלאות רצון מייסדי²⁷ הישיבה, שהוא הוא רצון העליון ב"ה²⁸. ומצד ביטול והפשטה זו הרי "מקום יש (בראש להניח)"²⁹ להיות מסור ונתון בתכלית לכאו"א מעבודות הנ"ל.

ח. אמנם, מאידך, מובן ופשוט הוא, שכוונת כ"ק אדמו"ר נ"ע (ביסוד "תומכי תמימים") היתה לייסד ולהקים "ישיבה", שמוכנה כמשמעותה – מקום שמוקדש ללימוד התורה (ע"ד לשון חז"ל³⁰ "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם" – שהכוונה בזה היא לבית תלמוד);

היינו, עם היות שהתלמידים יתעסקו בעבודת התפלה (וגם בהפצת המעינות כו'), מ"מ, מכיון שאין זה "בית תפלה"³¹ (וגם לא "בית תורה ותפלה" ביחד) כ"א – ישיבה, הרי מובן, שהתעסקות הנ"ל לא באה למעט ח"ו בלימוד התורה הנדרש מתלמידי הישיבה³²: כי עיקר תכליתם הוא – לימוד התורה.

דוגמא לדבר בהלכה: בעבודות הקרבנות היו ב' סוגים³³: א) "עבודה תמה" – "עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר", כגון זריקה, הקטרה וכו'; ב) עבודה שאינה תמה – "עבודה שיש אחרי עבודה", כגון "שחיטה וקבלה והולכה שיש אחרי זריקה" – ודווקא "עבודה תמה", זר חייב עליהן מיתה, משא"כ שאר עבודות, "אע"פ שהזרים מוזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות, אינו חייבין מיתה אלא על עבודה תמה".

ז.א. שעיקר שלימותן ותכליתן של עבודות הקרבן – הוא ה"עבודה תמה", "שגומרת ומתממת" את הקרבן, והעבודות שלפניו הן בערכה רק בבחי'

(26) תורת שלום ע' 235. וראה גם ס' השיחות תש"ה ע' 107.

(27) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 הערה 14.

(28) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 326 ואילך – ביאור על השיחה הידועה של כ"ק אדמו"ר נ"ע

(שמח"ת תרס"א) "כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו".

(29) ע"ד ל' הש"ס עירובין צה, ב.

(30) יומא כת, ב. וראה תנחומא ס"פ ויגש. רש"י עה"ת שם.

(31) להעיר ממגילה כז, רע"א.

(32) ראה גם קונט' עה"ח פכ"ה: ושעות היום מספיקות ללימוד הנגלה.

(33) ראה בכ"ז יומא כד, א (וראה זבחים קטו, ב) ובפרש"י שם ד"ה עבודה תמה. רמב"ם הל'

ביאת המקדש פ"ט ה"ב ואילך.

הכנה אל"י; אבל מאידך, גם עבודות אלו, אינן רק טפל והכשר לה, עבודה תמה" (כלומר, שאא"פ לזרוק הדם אא"כ יש לפני" שחיטה קבלה והולכה), כ"א הן עבודות בפ"ע וענינים עיקריים מצ"ע בהקרבו; שלכן מחשבה פסולה פוסלת לא רק בזריקה («עבודה תמה"») כ"א גם בשחיטה קבלה והולכה³⁴, וכיו"ב.

ועד"ז בעניננו: אף שכל סוגי העבודות המוטלים על תלמידי תומכי תמימים – גם עבודת התפלה, הפצת המעינות וכו' – כאו"א מהם הוא עיקר ועבודה לעצמו, מ"מ ה"עבודה תמה" של תלמיד הישיבה היא – לימוד התורה, וכל שאר העבודות הן בערכה הכנה להתכלית.

ובזה יתוסף ביאור בהקשר שבין הצלחת הישיבה גם לשקו"ט הגמרא אי "גדיא יאי" או "אמרי יאי": נת"ל סעיף ג', שמהמשך הגמרא מוכח דגם לפי מסקנת הגמרא, "ששניהן שקולין כאחד", יש יתרון ב"אימרי" על "גדיא". והיינו כנ"ל, כי עיקר תכליתו של תלמיד הישיבה הוא ב"אימרי" – לימוד התורה («כבשים קודמים לעזים בכל מקום»)³⁵; ויתרון זה מתבטא גם בריבוי בכמות, שרוב זמנו בהישיבה עליו להתעסק בלימוד התורה, וכהראי' דהכהן גדול דהתמיד («תמידים כסדרם») הוא באימרי דוקא³⁶.

ט. כל הענינים משתלשלים מתורה – ומזה, שגם בתורה עצמה יש ב' הבחי' ד"אימרי" ו"גדיא".

וי"ל – על יסוד המבואר בדרוש הנ"ל של הצ"צ (ודרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז), ד"אימרי" ו"גדיא" הם (גם) צדיקים ובע"ת³⁷ – דגליא דתורה הוא בחי' "אימרי", צדיקים; ופנימיות התורה – "גדיא", בע"ת:

34 משנה זבחים כט, ב. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ג.
 35 ראה לקמן ס"י, שבכל עת (גם כעסקו בענינים אחרים) צ"ל "דעתו" על לימוד התורה.
 36 ויש לקשר הנ"ל גם עם זה שבעת סעודת אחש"פ הנ"ל (תרס"ו) ציוה כ"ק אדמו"ר נ"ע לתת לכל תלמיד ד' כוסות, ואמר: "די ד' כוסות פון די ערשטע צוויי נעכט פסח איז משה רבינו'ס און היינט – אחש"פ – איז משיח'ס ד' כוסות" (ס' השיחות תשי"ד ע' 111) – כי שניהם, משה רבינו ומשיח, ענינם תורה: משה (עיקר) ענינו נגלה דתורה, ומשיח (עיקר) ענינו פנימיות התורה (ראה בארוכה שער האמונה פניו. ועוד); וזהו"ע של "משה רבינו'ס כוסות" ו"משיח'ס כוסות" – נגלה דתורה ופנימיות התורה, ובשניהם לימוד באופן של "יין" שיש בו טעם וכו', היינו בהבנה והסברה (ראה לקו"ש ח"ז ע' 277).
 [ובפרטיות יותר י"ל, דגם באחש"פ גופא יש ב' הענינים: סעודת אחש"פ (לחם) – נגלה דתורה (ראה הנסמן לקמן הערה 44): כוסות דאחש"פ (יין) – פנימיות התורה (יינה של תורה – ראה אמ"ב שער הק"ש ספניג ואילך)].
 וזוהי השיכות לתלמידי ישיבת תומכי תמימים, שענינם – לימוד התורה, נגלה וחסידות. וראה לקמן הערה 43.

37 באוה"ת שם מביא: "אי' בס' דברי אמת מהרב רבי יצחק לאנצטר ז"ל בשם הה"מ נ"ע שהיו מתווכחים אם צדיקים גדולים אם בע"ת גדולים ואיני זוכר האיד"ך. אבל בסיום המאמר שם: "ולפמ"ש בשם המגיד גדיא בע"ת כו". וראה בארוכה ד"ה מלכא ומלכתא תרצ"ז (ושם), דעבודת הצדיקים הוא אימרא דקולם קול רחמים ... ועבודת הבע"ת הוא גדיא ... גדיא הוא עז שהוא התוקף והקשיות וכו'".

וכידוע³⁸ שנגלה דתורה שייכת יותר לעבודת הצדיקים ופנימיות התורה שייכת יותר לעבודת התשובה. ולכן גם הגילוי דנגלה דתורה הי' בחודש סיון – חודש השלישי לחודש ניסן, חדשי הקיץ – עבודת הצדיקים³⁹; והגילוי דפנימיות התורה למטה (לכאו"א) הי' בחודש כסלו – חודש השלישי לחודש תשרי, חדשי החורף – עבודת התשובה³⁹.

[וזהו ג"כ א' הביאורים בשייכותה של התיסדות ישיבת תומכי תמימים לביאת המשיח

– וכפתגם כ"ק אדמו"ר נ"ע⁴⁰ בעת התיסדות הישיבה: „בהתחלה זו בישיבה .. הנני מדליק את המאורות שמורנו הבעש"ט והרביים הנחילונו למען תקוים ההבטחה של יפוצו מעינותיך חוצה, להחיש את ביאת המשיח" –

שכן „מטרת הישיבה להיות תורת ה' תורת הנגלית ותורת החסידות תמימה"⁴¹, איחוד נגלה ופנימיות התורה – ואיחוד זה ה"ה הכנה והקדמה ל„אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"⁴² (יחוד ב' המעלות ד„צדיקיא" ו„תיובתא") שיתחדש ע"י משיח צדקנו].

וע"ד הנת"ל (סעיף ח') בענין „אימרי" ו„גדיא" – דאף „ששניהן שקולין כאחד", מ"מ, „כבשים קודמים לעזים בכל מקום", והתמיד הוא מאימרי דוקא – כן הוא בענין בחי' „אימרי" ו„גדיא" שבתורה:

עם היות שלימוד החסידות הוא דבר הכרחי, ואדרבה, בזה הוא חידושה של ישיבת תומכי תמימים כנ"ל⁴³, מ"מ לימוד זה הוא בחי' „מלח" להפת (ולחם) דתורה – תורת הנגלה, שלימודה הוא בבחי' „תמידים כסדרם"; ובל' כ"ק אדמו"ר נ"ע⁴⁵: „בזמן ביום צריכים לעסוק יותר בתורה הנגלית וכו'"; „יותר זמן יתנו על עסק התורה הנגלית, אשר כן צ"ל .. וע"ז אנו משגיחים שילמדו הרבה בגפ"ת ובלימוד הנרצה .. בחול צריכים ללמוד שלישי חסידות ושני שלישים נגלה".

(38) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 75.

(39) סד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ו.

(40) בשיחת ח"י אלול תרנ"ז – נדפסה בס' השיחות תש"ב ע' 133. וראה בארוכה שיחת כ"ק

אדמו"ר נ"ע (דלעיל הערה 28) – נדפסה בס' השיחות שם ע' 141 ואילך.

(41) שיחת כ"ק אדמו"ר נ"ע שמח"ת תרנ"ט (בשעת הקפות) – בקשר לקריאת שם הישיבה

„תומכי תמימים" – נדפסה בה„תמים" ח"א ע' כה. בהקדמה לקונטרס החלצו תרנ"ט. ספר המאמרים-תרנ"ט ע' רכג-רכה.

(42) לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב.

(43) ולכן החידוש בעת הסעודה דאחש"פ תרס"ו (ראה לעיל הערה 36) הי' בענין הכוסות דאחש"פ, „משיח'ס כוסות" – פנימיות התורה. [וראה לקו"ש ח"ז שם, דהחידוש של כ"ק אדמו"ר נ"ע הי' בענין הכוסות דוקא, ולא בעצם סעודת אחש"פ – ראה לעיל הערה הנ"ל].

(44) לקו"ת ויקרא ביאור לדי"ה ולא תשבית פיה ואילך. קונט' עה"ח ספ"ג.

(45) קונט' עה"ח רפכ"א. ספכ"ב.

[וע"ד הא דמשיח, אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא": היינו, דגם לאחרי שתתוסף בהם מעלת התשובה קראן בשם "צדיקיא" (ולא בע"ת), כי גם אז זהו עיקר ענינם – אלא שבנוסף לזה יגיעו גם למעלת התשובה, וע"ז גם מעלת הצדיקים תהי' באופן נעלה יותר⁴⁶].

י. מכהנ"ל – הוראה ברורה בדבר הנהגת תלמידי ישיבת תומכי תמימים:

עיקר ענינו של התלמיד הוא לימוד התורה; וא"א לו להצליח בלימוד התורה כ"א ע"י היגיעה, וכמאמר רז"ל⁴⁷, "יגעתי ומצאתי תאמין": באם אינו מתייגע בתורה (יגיעה אייתית – לימוד יותר מרגילותו, היפך טבעו⁴⁸) – גם אם מדייק בשמירת זמני הלימוד – א"פ לו להצליח בלימודו.

ואף שברור הדבר שעליו להתייגע גם בעבודת התפלה, וכדרישת רבותינו נשיאינו – תפלה באריכות וכו' [דלא כדעת הטועים שעבודת התפלה הו"ע של "למפרע"⁴⁹ – שהי' שייך בדורות הקודמים ולא בזמננו עתה]: וכן להתעסק בהפצת המעינות חוצה (בזמן דחוץ לסדרי הישיבה כו'); ויתירה מזו: ההתעסקות בזה צ"ל, כנ"ל, לא באופן של הכשר ללימוד התורה שלו (כי בלא זה "אפילו תורה אין לו"), כ"א באופן שניכר בה (בהמסירה ונתינה כו') שהוא ענין ועבודה לעצמו, כנ"ל;

עכ"ז, עליו לדעת שענינים הנ"ל הם בבחי' עבודה שאינה תמה, ומוכרח להיות עבודה תמה, הגורמת ומתממת כל זה שלפני' – והיא להתייגע בלימוד התורה.

ואעפ"י שגם עבודה שאינה תמה – עבודה היא, שבעת עסקו בה אין לו להסיח דעתו ממנה; ובפרט עפ"י שיחת כ"ק אדמו"ר נ"ע הידועה⁵⁰ בנידון התואר "פנימי", שהוא זה שכשהוא עוסק בדבר מסויים ה"ה תפוס ו"מונח" בזה ("ער ליגט אין דעם") לגמרי – מ"מ, מכיון שעיקר עבודתו הוא תורה, הרי גם אז צ"ל "דעתו" על לימוד התורה, וע"ד המסופר בגמרא⁵¹ על רב שמואל בר שילת, דגם בשעה "דהוה קאי בגינתא" "דעתאי עלויהו" (על תלמידיו).

יא. מכל הנ"ל תשובה ברורה לאלה הטועים וטוענים: היות שגם התלמידים נתבעים בקשר לעניני הרבצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה, ומזמן לזמן מתגדלת התביעה (ובפרט בשנים האחרונות מאז התיישב

(46) עיין תו"ח ס"פ וישלח.

(47) מגילה ו, ב.

(48) ראה תניא פט"ו. ובכ"מ.

(49) ראה תורת הבעש"ט – הוספות לכתר שם טוב סע"ח.

(50) תורת שלום ע' 39 ואילך.

(51) ב"ב ת, ב.

כ"ק מו"ח אדמו"ר בארצה"ב) — הרי מכאן, לכאורה, שעיקר ההתעסקות כעת צ"ל דוקא בענינים אלו ובשביל זה יש לגרוע ח"ו מזמני לימוד התורה עבודת התפלה ובכלל שמירת סדרי הישיבה, וכאילו שבוז נשתנו ח"ו העתים —

הנה עליהם לדעת, שתכניתה של הישיבה המבוארת בקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר נ"ע — מייסד הישיבה ונשיאה הנצחי — היא נצחית, לכל הזמנים ולכל המקומות; והרי זו היתה כוונתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בהדפיסו את קונטרס הנ"ל בארצות הברית, שהתלמידים דישיבת תומכי תמימים בארץ זו יתנהגו כפי הסדרים שניתנו בו: „בחול צריכים ללמוד שלישי חסידות ושני שלישים נגלה“, להתעסק בעבודת התפלה וכו',

ובפרט דיוק הכי גדול בשמירת זמני סדרי הישיבה, שידוע שהם בבחי' „הגבלה עצמית“ מכ"ק רבותינו נשיאינו מייסדי הישיבה (ע"ד המבואר בהמשך תרס"ו⁵² לענין המדידה דתומ"צ, שענינה (לא מדידה בהאור עצמו, כ"א) שטעמו"ה ית' צמצם א"ע להיות נמשך במדידות ועשיות אלו דוקא, וממילא אנו מוכרחים לעשות כך דוקא ולא באופן אחר ח"ו“).

אשר מזה מובן, שאף שצ"ל ההתעסקות בהרבצת התורה וכו', ובפרט לאחרונה שחובת הזמן היא להשתדל בענין המבצעים ככל האפשרי — ואדרבה, המתעסק בזה תבא עליו ברכה⁵² — מ"מ, צ"ל ההתעסקות רק בהזמנים שמחוץ לסדרי הישיבה.

ויתירה מזו: תלמיד ישיבת תומכי תמימים אינו מציאות לעצמו (כנ"ל ס"ז), ולכן גם הזמנים הפנויים אינם שלו, אלא עומדים הם ברשותם של כ"ק רבותינו נשיאינו מייסדי הישיבה; ז.א. זה שבידו זמנים פנויים להתעסק בהפצת המעינות וכו' הר"ז (לא מפני שזמנים אלו הם נבעלות שלו, כ"א) מפני שניתנו לרשותו (מאת רבותינו נשיאינו) להשתמש בהם לעבודתו ית' כפי רצונו ובחירתו (אם להמשיך בשקידה והתמדה בלימוד התורה, או להתעסק בהפצת המעינות וכו' וכו'). ומזה מובן, שגם ההתעסקות בהנ"ל בזמנים אלו — צ"ל ע"פ הוראות הנהלת הישיבה.

יב. עפ"י הכלל⁵³ ד"קדושה לא זזה ממקומה" מובן, שגם אלו שכבר „יצאו“ מכותלי ישיבת תומכי תמימים, קדושתה זו של הישיבה לא זזה ממקומה בהם; ובפרט עפ"י הידוע⁵⁴ אודות ריבוי הכחות, היגיעה וההשתדלות שהשקיעו רבותינו נשיאינו בהישיבה — והרי כשם שמעשי ידיו של הקב"ה הם נצחיים, כן הוא בצדיקים שדומים לבוראם⁵⁵ — שכחות אלו

(52) ד"ה אלה תולדות נח.

(52*) להעיר מהתחלת פעולות הבעש"ט בגמ"ח בשנת .תבוא עליו ברכה“.

(53) ראה ע"ח שער ד' פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסי' זך.

(54) ראה שיחת אחש"פ שבתחילת השיחה (ע' 106). ועוד.

(55) רות רבה פ"ד, ג.

טמונים בכל תלמיד ותלמיד בנפשו פנימה לעד ולעולמי עולמים. במהותו –
ה"ה כל ימי חייו תלמיד של רבותינו נשיאינו.

ומזה מובן, שכל מה שנתבאר לעיל במהותו של תלמיד ישיבת תומכי
תמימים

— (א) מצד הביטול שלו ביכולתו להיות מסור ונתון בכל כחות נפשו
לכל סוגי העבודה שתובעים ממנו — לימוד התורה נגלה וחסידות, עבודת
התפלה, הפצת המעינות חוצה; (ב) מאידך, ה"עבודה תמה" שלו היא —
לימוד התורה, וזהו עיקר מהותו ותכליתו —

צ"ל דוגמתו, עכ"פ מעין זה, גם אצל כל אלה שכבר יצאו (מאיזה סיבה
שתהי') מכותלי הישיבה, גם אם במצבם כעת הם נמצאים (עפ"י תורה) בהסוג
ד"זבולון" ומארי עובדין טבין [ויתירה מזו י"ל: אפילו אלה שבעבר לא זכו
להיות מתלמידי ישיבת תומכי תמימים, אבל למדו תורת רבותינו נשיאינו,
אפילו "פסוק אחד או דבור אחד או אפי' אות אחת"⁵⁶ — הרי הם תלמידי
רבותינו נשיאינו וכאילו למדו בהישיבה שלהם],

שמחוייבים להתעסק הן ב"אימרי" והן ב"גדיא" ובאופן דשניהם "יעמדו
יחדיו"; ומ"מ עליהם לדעת שעיקר מהותם ופנימיותם הוא — לימוד התורה,
ולכן, אין להם להסתפק בזה שיוצאים י"ח בקביעות עתים לתורה כפי שנקבע
בשו"ע, אלא שעליהם "לגזול" גם משעות העסק שלו וכו' ולנצלם ללימוד
התורה.⁵⁷

וההתעסקות בלימוד התורה, נגלה וחסידות — "ותלמודו בידו"⁵⁸ —
ה"ה הכלי וההכנה לגילוי תורתו של משיח, שילמד תורה את כל העם כולו⁵⁹
למקטנם ועד גדולם⁶⁰, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים⁶¹.

(משיחת אחש"פ תשל"ז)

56) אבות פ"ז מ"ג.

57) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד.

58) פסחים נ, א. וש"נ. ראה לקו"ת בהר מ, ב. ועוד. וי"ל שעד"ז הוא גם בנוגע לתורתו של
משיח (ראה תניא רפלי"ז).

59) ראה לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו ואילך.

60) ירמ"י לא, לג.

61) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם בסופו (סוף הל' מלכים).



בס"ד. משיחת אחש"פ תשל"ו (בקשר לישיבת תומכי תמימים).

א. בסעודת היום דאחרון של פסח ה'תש"א¹ סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהחל משנת תרס"ו (שלשים ו~~שש~~^{שש} שנים לפני"ז) הונהג הסדר להחועד ברבים בעת הסעודה דאחש"פ, ובפרט - החועדות הקשורה עם "שמחת התמימים", שאביו, כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אכל אז סעודה זו ביחד עם תלמידי ישיבת תומכי תמימים בפעם הראשונה.

והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר בסיפורו: "איין ווארט פון דער שיחה קדושה וועל איך איין איצט איבערגעבן. נאך דעם ווי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האט געזאגט דעם מאמר חסידות: מלכא ומלכא הוו יתבי², האט דאן הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק געזאגט: די ארבעט האט ב"ה מצליח געווען" (היינו החיסדות הישיבה, כמבואר שם בהמשך דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע).

דברי רבותינו נשיאינו מדויקים הם א בחכלית הדיוק. ומזה שבחזרתו על דברי אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע שהישיבה הצליחה, דייק כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר שדיבור הנ"ל הי' לאחרי אמירת המאמר ד"ה מלכא ומלכא הוו יתבי, ~~יש להמנהג~~ שהצליח הישיבה הנ"ל יש לה קשר עניני לחוכן המאמר הנ"ל.

ב. "הנחה" ~~ש~~ מאמר הנ"ל לא ~~עבתי~~^{צ"ל}, אלא יש דרוש מכ"ק אדמו"ר הצ"צ³ בד"ה זה, המבאר את סיפור הגמרא הנ"ל ע"ד החסידות (כדלקמן). וכן ישנם עוד מאמרים מרבותינו נשיאינו ~~ב~~ד"ה "מלכא ומלכא"⁴, שכפי הנראה מיוסדים הם על דרוש הנ"ל של אדמו"ר הצ"צ. ואשר לכן קרובא לומר, שגם המאמר שנאמר בעת הסעודה דאחש"פ תרס"ו הי' בחוכן זה.

חוכן הדרוש של הצ"צ: בגמרא איחא "מלכא ומלכא הוו יתבי מלכא אמר גדיא יאי ומלכא אמר אימרי יאי, אמרו מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנוח כל יומא. אי גדיא יאי יסק לחמידא.. (ומסיק בגמרא דאינו כן) דחנן ר"ש אומר כבשים קודמים לעזים בכל מקום יכול מפניו שמובחרין במינן ח"ל אם כבש יביא קרבנו מלמד ששניהן שקולין כאחד".

ומבאר הצ"צ⁷ ד"אימרי" ו"גדיא" הם ב' הסוגים שישנם בשמות יסודיים

³ מארי תורה ובעלי מצוח: "אימרי" קאי על מארי תורה (כי "ושער רישי" כעמר

ב

8 נקא זהו הלכות התורה וכו' - בחי' ישראל, ו"גדיא" קאי על בעלי (עסק -
 שמעלתם היא בקיום ה)מצות - בחי' יעקב (כי "בחי' עזים מהשערות שלהן יש
 יניקה החיצונים, כך מי שעוסק במו"מ בריבוי התחכמות קוהרי מוחין כו'").^ט
 "מלכא אמר גדיא יאי": מלכא הוא בחי' ז"א דאצילות שאינה יורדת לבי"ע
 לברר בירורים. ולכן אמר "גדיא יאי", כי עיקר התענוג הוא בהחדשות דוקא,
 ו"ע"כ זאת הוא חידוש לו בירורי בי"ע דב"ן", הנעשה ע"י בעלי מצות, גדיא;
 ו"מלכא אמרה אימרי יאי" - בחי' "מלכות דאצילות שיורדת לבי"ע לברר, בחי'
 יעקב, אומרת אימרי יאי, בחי' ישראל, כי זהו חידוש לגבה" -
 ומסקנת הגמרא היא ד"שניהן שקולין כאחד", כי צ"ל ב' הבחינות, ושניהם
 "יעמדו יחדיו". ע"כ תוכן הדרוש.

עפ"ז קשה להבין השייכות ~~בין~~ ענין הנ"ל להצלחת הישיבה, דלכאורה הרי
 כל=כולה של ישיבה הוא - לימוד התורה, "תורתם אומנתם", (ובמילא) דבזה גם
 הצלחה), ~~בין~~ ממאמר הנ"ל אין הכרע ליחרון מעלתה של התורה (כי תלוי
 במחלוקת דמלכא ומלכא), ובפרט שהמסקנא היא "ששניהן שקולין כאחד"?
 ג. לכאורה הי' מקום לבאר: מהמשך הגמרא שט מוכח, דאף שהמסקנא א היא
 "ששניהן שקולין כאחד", בכ"ז, יש איתה יחרון במעלה הכבשים על העזים, כי:
 (א) הכה"ג - איש המקודש ביותר בכני ישראל - הוכיח דאימרי יאי,
 ובפרט שבגמרא אין לך פירכא להוכחה זו.

(ב) גם מאותו המקום שממנו מכריחה המסקנא "ששניהן שקולין כאחד" ~~הענין~~
הבנות יפעט אחת הקדימה התורה עזים לכבשים - משם גופא משמע, שעדיין הכבשים
 עולים במעלתם על העזים, שהרי (בל' המשנה) "כבשים קודמים לעזים בכל מקום" ~~וע~~
 (ג) לאידך: בגמרא לא הובא, אפילו בחור קס"ד, שגם סברא לומר דגדיא

יאי.
 אשר מכל זה מוכח, שגם לאמיתותו של דבר ישנה מעלה נוספת בכבשים על
 העזים (אלא שאין בה כדי להכריע דאימרי יאי, ולכן מסיק בגמרא "ששניהן
 שקולין כאחד").

ג

ועפ"ז יש מקום להסביר השייכות של תוכן המאמר הנ"ל להצלחת הישיבה, היות ^אאע
~~ומכלל דברי הגמרא הנ"ל יש להמקם שיש מעלה נוספת ב"אימרי" - תורה (ישיבה).~~

אבל באמת דוחק גדול לבאר כן - מכמה טעמים:

(א) לפי"ז כל ^אצקשר הוא רק ^אצדי השקו"ט בהקס"ד ^אצד הוכחות צדדיות, ^אא

אבל לא לפי (עיקר) מסקנת הגמרא המפורשת "ששניהן שקולין כאחד" (ובפרט, שענין הנ"ל - שבכבשים (תורה) יש איזון חוס' מלה, שלכן מסתבר יותר הקס"ד שאימרי יאי - לא נחבאר כלל במאמר הנ"ל).

(ב) מעלה זו ^אצשאיכת ^אצמהבת ענינה של ישיבה ותורה בכלל, אבל לא ל"הצלחת" ^אצאשיבה (הגבול) איכות וכמות הלימוד והתלמידים וכו').

(ג) ועיקר: עדיין צריך ביאור, מהו בכלל ההתאם לקשר הצלחת הישיבה

עם אמירת מאמר שבו מדובר ע"ד מעלת התורה?

ד. ויובן זה בהקדים ^אצאמרי בדברי כ"ק אדמו"ר נ"ע הנ"ל "די ארבעט האט ב"ה מצליח געווען": מלשון הנ"ל משמע, שהי' מקום לומר שהעבודה לא חצליח ח"ו, ^אאצא

ולכן יש ליחן שבה והודאה מיוחדת על הצלחתה - וחמוה: גם כאשר איש פשוט מייסד ומנהל ישיבה ללימוד התורה, ^אאצאצדן ברור ^אאצאצא שמן השמים מסייעים לו שיצליח בעבודתו זו הקדושה; ומכ"ש בנידון ^אאצאצא כשהמייסד והמנהל ^אאצא של הישיבה הוא נשיא בישראל וכו' ^אאצא שאינו ^אאצא שייך לפניות צדדיות ח"ו - וא"כ מהו ^אאצא החידוש שהישיבה הצליחה?

ויש לבאר ^אאצא, על יסוד דברי כ"ק אדמו"ר נ"ע בקונטרס עץ החיים בקשר

להחיסדות הישיבה - וז"ל: "יסוד אגודתינו אינו להגדיל ולהרחיב עסק התורה הנגלית

[וכפחגמו במק"א: "החיסדות הישיבה אינה בשביל תורה לבד, תורה איננה

חסרה ב"ה, ישנן הרבה ישיבות"]

כ"א זאת היא חכלית אגודתינו אשר הבחורים העוסקים בחורה הנגלית יהיו יהודים (אידען) יראים ושלימים עם ה' וחורתו.. ולחכלית זה נתעוררנו לייסד אגודה להחזיק בחורים העוסקים בחורה.. לנטוע בהם איזה הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה'.. ובאשר דרך החיים המביאה לזה היא לימוד פנימיות התורה וכו'".

ובמק"א כוחב: ¹³ "אמרנו להציע. ליסד מקום אשר ילמדו שם הבחורים החפצים ללמוד ויתעסקו בגפ"ת בשקידה, אמנם עם זה תהי' עליהם השגחה טובה להשריש בלבם שרשי האמונה והיראה. לעבוד את ה' וללכת בדרכיו ואור התורה והמצוה והעבודה יאיר בקרבם להיות זוכים ומזכים את הרבים".

ז.א. שתלמידי תומכי חמימים אין להם להסתפק בלימוד הנגלה לחוד, כ"א צריכים גם ללמוד פנימיות התורה - תורת החסידות, ולהתעסק בעבודת התפלה בכדי "להשריש בלבם שרשי האמונה והיראה", שיהי' בהם "א"ה הרגש פנימי ביראה ה' ואהבת ה'", וכמבואר בארוכה בקונטרס הנ"ל.

ועוד זאת: מכיון שמחפידים של תלמידי תומכי חמימים "להיות" זוכים ומזכים את הרבים", בסגנון הידוע: "נרות להאיר" - הרי מובן, שגם בהיותם עדיין בין כוחלי הישיבה עליהם להתעסק, במדה ידועה עכ"פ, בהפצת המעינות חוצה. ה. לבאר בפרטיות יותר את החידוש והיתרון הנ"ל שבישיבת תומכי חמימים על הישיבות האחרות:

הנה ארז"ל ¹⁴ כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, אלא צ"ל "תורה וגמ"ח"; ¹⁵ וכן ארז"ל ¹⁶ "אם אין יראה אין חכמה". דמזה מובן, שעבודת התפלה ולימוד דברי מוסר ופנימיות התורה וכו' - הרי זה תנאי מוקדם ללימוד התורה (שאנו אומרים שגב), כדי להשריש בהלומד אהבת ויראת ה'; וכן צ"ל גם התעסקות בגמ"ח (כולל צדקה רוחנית), דאל"כ - ~~אפילו~~ "אפילו תורה אין לו".

אלא שכזה אין התפלה וכו' ענין ועבודה לעצמם, כ"א לתכלית שלימות הלימוד: כדי שלימוד התורה שלו יהי' כדבעי, צריך הוא להתעסק בעבודות הנ"ל, דאל"כ - "אפילו תורה אין לו".

אמנם החידוש בישיבת תומכי חמימים הוא, שתלמידי עוסקים בלימוד החסידות, עבודת התפלה, והפצת המעינות חוצה - לא רק כהכנה והקדמה ¹⁷ לתפלה ללימוד התורה (הנגליה) שלהם, כ"א גם באופן של עבודה ו"עיקר" לעצמם; ¹⁸ שלכן הנהיגו רבותינו נשיאינו ~~לעצמם~~ בסדרי הישיבה, שזמן חשיבות ביום יהי' מוקדש ללימוד החסידות, ושאופן הלימוד יהי' "כלימוד הסוגיות בגליא שבחורה" - בהבנה והעמקה וכו'; ¹⁹ וגם דרשו מהחלמידים השתדלות וגייעה בעבודת

ה

20
החפלה, ואריכות החפלה; ואף הנהיגו שכמה שבועות בשנה יקדישו החלמידים להרבצת התורה והיהדות, ושימשיכו בזה, במדה ~~בדדעה על-פי~~ ^{א"א} גם במשך שאב ימנת השנה, ^{בזמנים} שמתוץ לסדרי הישיבה.

ו. עפ"ז מובן גם הקשר והשייכות של דרוש הנ"ל "מלכא ומלכחא הוו יתבי" להצלחת הישיבה:

לכאורה יש מקום לחמ"ץ על קסדר הנ"ל: מכיון שלימוד התורה הוא העיקר, ^ה הלימוד הוא בבחי' "כל מעיני בך" - ^כ שגב איך יתכן שבט עבודה אחרת בבחי' עיקר אצלנו? ומכ"ש וק"ו מהא דאמר אב"י "אי אמרה לי אם (רק) קריב כוחחא לא חנאי" - עאכ"כ החעסקות בעבודת החפלה, הפצח המעינות וכו'.

ולפי הקד"ש ^ב ("ק אדמו"ר נ"ע דרוש הנ"ל, שבו מבואר ע"ד ב' סוגי העבודה ד"אימרי" ו"גדיא" - תורה ומצות (או: צדיקים ובע"ת, כדלקמן ס"ט); דאף שכ"א כלול מחבירו - ²³ דגם מארי תורה צריכים לקיים מצות ולהתעסק בגמ"ח (וכנ"ל ס"ה בענין כל האומר אין לי אלא חורה כו'), ולאידך, גם בעלי קעסק עליהם לקבוע עתים לחורה - מ"מ שקו"ט ^ב במערא איזה מהם "יא", כי יש מעלה בזה מה שאין בזה, כלומר: יש יתרון בהעבודה שבה לימוד התורה הוא העיקר (ועבודה ד"גדיא" טפלה אלי'), וכן להיפך.

24
ומסקנת הש"ס היא "ששניהן שקולין כאחד", היינו ש"צ"ל ב' העבודות, ושתיהן "יעמדו יחדיו"; וזהו היסוד להצלחת ישיבת חומכי חמימים, שבה יתעסק החלמידים הן ב"אימרי" והן ב"גדיא", וכאו"א באופן של עיקר לעצמו.

25
ז. לכאורה עדיין יש להקשות: סוף=סוף איך יתכן שהחעסקות בב' עבודות שונות ("אימרי" ו"גדיא") כששתיהן הן בחור עיקר. והרי האדם הוא מלוד ומגבל, ואיך אפשר לו להיות בבחי' "נושא שני הפכים" בב"א?

והביאור בזה: הגבלה זו, שכל עבודה ועבודה מחולקת היא מחבירות (באופן שש"פ להן לעמוד "יחדיו"), הוא דם מצד ה"ציור חיצוני" שלהן, אבל מצד פנימיותן ועצמיותן, הרי כל העבודות נקודתן אחת - קיום רצון העליון.

ולכן, כאשר האדם הוא בבחי' מציאות לעצמו, ו(במילא) גם עבודתו היא ^מ מוגבלת - הרי אז כל עבודה ועבודה היא אצלנו ענין שונה, לפי ה"ציור"

וההגדרה שלה, ומדבר שא"א לו להיות מסור ונחון מכל וכל לשתי העבודות יחדיו;
 אבל "חמיס" מהותו (בל" כ"ק אדמו"ר נ"ע) - ²⁶ "הנחת עצמותו". היינו
 שהוא בבחי' ביטול והפסטה מכל וכל שאין לו שום מבוקש לעצמו וכל ענינו הוא
 רק למלאות רצון מייסדי הישיבה, ²⁷ שהוא הוא רצון העליון ב"ה. ומצד ביטול ²⁸
 והפסטה זו הרי "מקום יש בראש (להניח)" ²⁹ להיות מסור ונחון בחכמה לכאו"א
 מעבודות הנ"ל.

ח. אמנם, מאידך, דבר ³⁰ ופשוט הוא, שכוונת כ"ק אדמו"ר נ"ע (ביסוד
 חומכי חמיס) היתה לייסד ולהקים "ישיבה", שמובנה כמשמעותה המקובלת - מקום
 שמוקדש כולו ללימוד התורה (ע"ד לשון חז"ל "פימיהן של אבותינו לא פרשה
 ישיבה מהם" - שהכוונה בזה היא לבית תלמוד);

היינו, עם היות שהתלמידים יתעסקו בעבודת התפלה (וגם הפצת המעיינות
 כו'), מ"מ, מכיון שאין זה "בית תפלה" ³¹ (וגם לא "בית תורה ותפלה" ביחד) כ"א
 - ישיבה, הרי מובן, שהתעסקות הנ"ל לא באה למעט ח"ו בלימוד התורה הנדרש
 מתלמידי הישיבה; ³² כי סוף דבר עיקר תכליתם הוא - לימוד התורה.

דוגמא לדבר בהלכה: בעבודת הקרבנות במקדש היו ב' סוגים: א) "עבודה
 חמה" - "עבודה שהיא גומרת ומחממת את הדבר", כגון זריקה הקטרה וכו'; ב) עבודה
 שאינה חמה - "עבודה שיש אחרי' עבודה", כגון "שחיטה וקבלה והולכה שיש אחרי'
 זריקה" - וההלכה היא שדווקא של "עבודה חמה" היא מקדמת העבודה ש"זר חייב
 עליהן מיתה", שא"כ שאר עבודות, "אע"פ שהזרים מוזהרין שלא יתעסקו בעבודה
 מעבודות הקרבנות, אין חייבין מיתה אלא על עבודה חמה".

ז.א. שעיקר שלימותן ותכליתן של כל העבודות הקרבן - הוא ה"עבודה
 חמה", "שגומרת ומחממת" את הקרבן, וכל שאר העבודות שלפני' הן בערכה רק בבחי'
 כלומר, שא"פ לזרוק הדם אא"כ יש לפני' שחיטה קבלה והולכה), כ"א הן עבודות
 נ"ע ועניניהן עיקריים ³⁴ אצ"ע בהקדמן שלכן מחשבה מסולה פוסלת לא רק בזריקה
 ("עבודה חמה") כ"א גם בשחיטה קבלה והולכה.

ז

ועד"ז בעניננו: אף שכל סוגי העבודות המוטלים על תלמידי חומכי תמימים - גם עבודת התפלה, הפצת המעינות וכו' - כאו"א מהם הוא עיקר ועבודה לעצמו, מ"מ ה"עבודה תמה" של תלמיד הישיבה היא - לימוד התורה, וכל שאר העבודות הן בערכה ~~אך~~ הכנה להחכלית.

ובזה יחוסף ביאור בהקשר שבין הצלחת הישיבה גם לשקו"ס הגמרא אי "גדיא יאי" או "אימרי יאי": נת"ל סעיף ג', שמהמשך הגמרא מוכח דגם לפי מסקנת ~~הגמרא~~, "ששניהן שקולין כאחד", יש יחרון ב"אימרי" על "גדיא" ~~שלבד~~.
 "כבשים קודמים לעזים בכל מקום" ~~נבדל~~. והיינו כנ"ל, כי עיקר תכליתו של תלמיד הישיבה הוא ב"אימרי" - לימוד התורה ("כבשים קודמים לעזים בכל מקום");
 ויתרון זה מחבטא גם בריבוי בכמות, שרוב זמנו בהישיבה עליו להחעס בלימוד התורה, וכהראי' שהכהן גדול שהקב"א החמיד ("תמידים כסדרם") הוא באימרי דוקא.
 ט. כל הענינים משתלשלים מחורה - ומזה, שגם בחורה עצמה יש ב' הבחי' ד"אימרי" ו"גדיא".

וי"ל - על יסוד המבואר בדרוש הנ"ל של הצ"צ (ודרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז), ד"אימרי" ו"גדיא" הם (גם) צדיקים ובע"ת - דגליא דחורה הוא בחי' "אימרי", צדיקים; ופנימיות החורה - "גדיא", בע"ת;
 וכידוע שנגלה דחורה שייכת לעבודת הצדיקים ³⁷ / פנימיות החורה לעבודת התשובה. שלכן: הגילוי דנגלה דחורה הי' בחודש סיון - חודש השלישי לחודש ניסן, חדשי הקיץ - עבודת הצדיקים; והגילוי דפנימיות החורה למטה (לכאו"א) הי' בחודש כסלו - חודש השלישי לחודש תשרי, חדשי החורף - עבודת התשובה.
]וזהו ג"כ א' הביאורים בשייכותה של התיסדות ישיבת חומכי תמימים

לביאת המשיח

- וכפחגס כ"ק אדמו"ר נ"ע בעת התיסדות הישיבה: "בהתחלה זו בישיבה.. הנני מדליק את המאורות שמורנו הבעש"ט והרביים הנחילונו למען חקוים ההבטחה של יפוצו מעינותיך חוצה, להחיש את ביאת המשיח" -
 "שכן מטרת הישיבה להיות תורת ה' תורת הנגליה ותורת החסדות תמימה",

ח

איחוד נגלה ⁴² / ~~התורה~~ התורה - ואיחוד זה ה"ה הכנה והקדמה ל"אחא לאחבא צדיקיא בחיובחא" (יחוד ב' המעלות ד"צדיקיא" ו"תיובתא") שיתחדש ע"י משיח צדקנו].
 וע"ד הנח"ל (סעיף ח') בענין "אימרי" ו"גדיא" - דאף "ששניהן שקולין כאחד", מ"מ, "כבשים קודמים לעזים בכל מקום", והחמיד הוא מאימרי דוקא - כן הוא בענין בחי' "אימרי" ו"גדיא" שבתורה:

עם היות שלימוד החזקת דבר הכרחי, ואדרבה, בזה הוא חידוש⁴⁴ של ישיבת חומכי חמימים כנ"ל, מ"מ לימוד זה הוא בחי' "מלח" לפת (ולחס) דתורה - תורת הנגלה, שבה ~~לימוד~~ ⁴³ הוא בבחי' "חמידים כסדרם"; ובל' כ"ק אדמו"ר נ"ע:⁴⁵
 "בזמן ביום צריכים לעסוק יותר בתורה הנגלית וכו'"; "יותר זמנו יחנו על עסק התורה הנגלית, אשר כן צ"ל. וע"ז אנו משגיחים שילמדו הרבה בגפ"ח ובלימוד הנרצה. בחול צריכים ללמוד שלישי חסידות ושני שלישים נגלה".

[וע"ד הא דמשיח אתא לאחבא צדיקיא בחיובחא": היינו, דגם לאחרי שחוסף בהם מעלת החשובה קראן בשם "צדיקיא" (ולא בע"ח), כי גם אז זהו עיקר ענינם - אלא שבנוסף לזה יגיעו גם למעלה החשובה, שעי"ז גם מעלת הצדיקים תהי' באופן נעלה יותר].⁴⁶

יוד. מכהנ"ל - יש להסיק הוראה ברורה בדבר הנהגת תלמידי ישיבת חומכי חמימים: כל עיקר ענינו של התלמיד הוא לימוד התורה; וא"א לו להצליח בלימוד התורה כ"א ע"י היגיעה, וכמאמר רז"ל "יגיעתי ומצאתי תאמין": ⁴⁷ כל זמן שאינו מחייגע בתורה (יגיעה אמיתית) - לימוד יותר מרגילותו (היפך טבעו) - גם אם מדייק בשמירת זמני הלימוד - אא"פ לו להצליח בלימודו.

ואף שברור הדבר שעליו להחייגע גם בעבודת החפלה, וכדרישת רבותינו נשיאינו - חפלה באריכות וכו' [דלא כדעה הטועים שעבודת החפלה כ"גס הו"ע של "למפרע" - דבן שהי' שייך רק בדורות הקודמים ולא בזמננו עתה]; וכן להתעסק בהפצה המעינות חוצה (חוץ לסדרי הישיבה כו');

ויחירה מזו: ההתעסקות בזה צ"ל, כנ"ל, לא באופן של הכשר טפלי ללימוד החורה שלו (כי בלא ⁴⁸ "אפילו תורה אין לו"), כ"א באופן שניכר בה (בהמסירה ונתינה כו') שהוא ענין ועבודה לעצמו, כנ"ל;

אשר מזה מובן, שאף ש"ל ההתעסקות בהרבצת התורה וכו', ובפרט לאחרונה!
 שחובת הזמן היא להשתדל בענין המבצעים ככל האפשרי - ואדרבה, המתעסק
 בזה חבא עליו ברכה - מ"מ, ~~גוף ההתעסקות צ"ל~~ רק בהזמנים הפנזניים שמחוץ
 לסדרי הישיבה.

ט

עכ"ז, עליו לדעת שענינים הנ"ל הם רק בבחי' עבודה שאינה חמה, וכולם
 הם רק הכנה המביאה להחכלית-שלו - להתייגע בלימוד התורה.
 ואעפ"י שבם עבודה שאינה חמה - עבודה היא, שעת עסקו בה אין לו להסיה
 דעתו ממנה; ^{היינו} וכי-דבע שיחח כ"ק אדמו"ר נ"ע בנידון החואר "פנימי", שהוא זה ש
 שכשהוא עוסק בדבר מטויים ה"ה כאילו חפוס ו"מונח" בזה ("ער ליגט אין דעס")
 לגמרי - מ"מ, מכיון שעיקר עבודתו הוא חורה, הרי גם אז צ"ל "דעתו" על לימוד
 החורה, וע"ד המסופר בגמרא על רב בר שילת, דגם בשעה "דהוה קאי בגינתא"
 אמר "דעתאי עלויהו" (על תלמידיו).

יא. מכל הנ"ל יוצאת חשובה ברורה לאלה הטועים וטוענים: היות שגם התלמידים
 נחבעים ע"ד-נגדל, ^{היינו} והנמצאת הרבצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה, ומזמן
 לזמן מחגדלת החביעה (ובפרט בשנים האחרונות מאז התיישב/כ"ק מו"ח אדמו"ר
 בארצה"ב) - הרי מכאן שעיקר ההתעסקות כעת צ"ל דוקא בענינים אלו ובשבילם
 יש לוותר על לימוד התורה, עבודת החפלה ושמירת זמני-הלימוד, וכאילו נשתנו
 העתים ביח"ח"ו -

הנה עליהם לדעת, שתכניה של הישיבה המבוארת בקונטרס עץ החיים לכ"ק
 אדמו"ח נ"ע - מייסד הישיבה ונשיאה הנצחי - היא נצחית, לכל הזמנים ולכל
 המקומות; והרי זו היתה כוונתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בהדפיסו את קונטרס הנ"ל
 בארצות הברית, שהתלמידים דישיבת חומכי תמימים בארץ זו יתנהגו כפי הסדרים
 שניתנו בו: "בחול צריכים ללמוד שליש חסידות ושני שלישים נגלה"; להתעסק

יוד

3/ (אם להמשיך בשקידה והתמדה בלימוד התורה, או להתעסק בהפצת המעיונות וכו' (וכו'). ומזה מובן, שגם ההתעסקות בהנ"ל בזמנים אלו-צ"ל "בדשיון הנהלח הישיבה. יב. עפ"י הכלל ד"קדושה לא זזה ממקומה" מובן, שגם אלו שכבר יצאו מכותלי ישיבת חומכי חמימים, עדיין קדושה זו של הישיבה לא זזה בהם ממקומה; ובפרט עפ"י הידוע בהג"ה ריבוי הכחות, היגיעה וההשדלות שהשקיעו רבותינו נשיאינו ב⁵² הישיבה - והרי כשם שמעשי ידיו של הקב"ה הם נצחיים, כן הוא בצדיקים שדומים לבוראם - שכחות אלו טמונים בכל חלמיד וחלמיד בנפשו פנימה לעד ולעולמי עולמים.

במהותו ה"ה נשאר כל ימי חייו - תלמיד של רבותינו נשיאינו. ומזה מובן, שכל מה שנחבאר לעיל במהותו של חלמיד ישיבת חומכי חמימים - (א) מצד עוצם הביטול שלו ביכולתו להיות מסור ונחוץ בכל כחות נפשו לכל סוגי העבודה שחובעים ממנו - לימוד התורה נגלה וחסידות, עבודת התפלה, הפצת המעיונות חוצה; (ב) מאידך, ה"עבודה חמה" שלו היא - לימוד התורה, וזהו עיקר מהותו וחכמתו -

צ"ל דוגמתו, עכ"פ מעין זה, גם אצל אלה שכבר יצאו מכותלי הישיבה, גם אם במצבם כעת הם מת-יחסנם (עפ"י תורה) להסוג אל "זבולון" ומארי עובדין טבין [ויחירה מזו י"ל: אפילו אלה שגם בעבר לא זכו להיות בנין חלמידי ישיבת חומכי חמימים, אלא-שלמדו מתורת רבותינו נשיאינו, אפילו "פסוק אחד או דבור אחד או אפי' אות אחת" - הרי הם חלמידים של רבותינו נשיאינו וכאילו למדו בהישיבה שלהם], שמחוייבים להתעסק הן ב"אימרי" והן ב"גדיא" ובאופן דשניהם "יעמדו

יחדיו"; ומ"מ גם עליהם לדעת שעיקר מהותם ופנימיותם הוא - לימוד התורה, ולכן, אין להם להסתפק בזה שיוצאים י"ח בקביעות עתים לתורה כפי שנקבץ בשו"ע, אלא שעליהם "לגזול" גם משעות העסק שלו וכו' ולנצלם ללימוד התורה.

וההתעסקות בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ה"ה הכלי ~~ההכנה~~ וההכנה - "וחלמודו בידו" - לגילוי תורתו של משיח, שילמד תורה את כל העם כולו ⁵⁸ למקטנם ועד גדולם, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ⁵⁹

60 ⁶¹ ובפרט דיוק הכי גדול בשמירת זמני סדרי הישיבה, שידוע שהם בבחי' "הגבלה עצמית" מכ"ק רבותינו נשיאינו מייסדי הישיבה (ע"ד המבואר בהמשך תרס"ו לענין המדידה דחומ"צ, שענינה (לא מדידה בהאור עצמו, כ"א) שעצמו"ה יח' צמצם א"ע להיות נמשך במדידות אלו דוקא, "וממילא אנו מוכרחים לעשות כך דוקא ולא באופן אחר ח"ו"). ⁶²

- (1) ספר השיחות ה'חש"א ע' 104 ואילך.
- (2) פסחים ספ"ד. כריחות בסופה (בשינוי לשון).
- (3) אוה"ת וישלח תכו, א-ב.
- (4) שש"פ חרס"ד. שש"פ חרצ"ז.
- (5) כריחות בסופה.
- (6) ויקרא ד, לב.
- (7) וראה ג"כ ד"ה מלכא ומלכחא דלעיל הערה 4.
- (8) דניאל ז, ט.
- (9) "וגם אימרא ע"ד את ה' האמרת כו' וה' האמירך ל' דיבור התורה וכו'" (אוה"ת שם
- (10) וראה אוה"ת שם, ד"אימרי" ו"גדיא" הם ג"כ צדיקים ובע"פ; אחתפכא ואחתפיא; ד"ע וד"ת.
- (11) פכ"ב.
- (12) הובא בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר מוצאי ט' באב חרפ"ט (בישיבת תורת אמת ירושלים)
- (13) במכ' המתחיל "נודה לה' על כל הטוב" – נזכר בקונטרס עה"ח שם. ונדפס
 * בהוספות לקונט' הנ"ל ע' 80 ואילך.
- (14) יבמות קט, ב.
- (15) לקו"ת ויקרא ה, א. וראה סה"מ חש"ח ע' 266 בהערה.
- (16) אבות פ"ג מי"ז.
- (17) ראה קונט' עה"ח שם: "כאו"א ילמוד לא פחות מארבע שעות בגומ דא"ח...
 שלישי חסידות". ובספכ"ה: "ויום הש"ק קדוש יהי' כולו על עסק דא"ח".
- (18) ל' כ"ק אדמו"ר נ"ע ב"מאמר הפחיחה" שלו בעת החיסדוח הישיבה ט"ו אלול
 תרנ"ז – נעתק במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (ה"חמיס" ח"א ע' כג-כד).
- (19) וראה גם קונט' עה"ח פכ"ה.
- (20) וראה גם קונט' הנ"ל בסופו.
- (21) ל' הכחוב ההלים פז, ז.
- (22) עירובין סה, א.
- (23) להעיר גם מאגה"ק סי"ג.
- (24) סד"ה מלכא ומלכחא חרצ"ז, עיי"ש בארוכה.

- (25) דכולל גם חפלה - ראה אוה"ת שם (בענין "על שתי המזוזות ועל המשקוף").
 וראה לקמן ס"ט, ד"אימרי" ו"גדיא" בחורה גופא הם נגלה וחסידות.
- (26) חורת שלום ע' 235. וראה גם ס' השיחות חש"ה ע' 107.
- (27) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 הערה 14.
- (28) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 326 ואילך - ביאור על השיחה הידועה של כ"ק אדמו"ר
 נ"ע (שמח"ח תרס"א) "כל היוצא למלחמה ביה דוד כותב גט כריתות לאשחו".
- (29) ע"ד ל' הש"ס עירובין צה, ב.
- (30) יומא כח, ב.
- (31) להעיר ממגילה כז, רע"א.
- (32) ראה גם קונט' עה"ח פכ"ה: ושעות היום מספיקות ללימוד הנגלה.
- (33) ראה בכ"ז יומא כד, א (וראה זבחים קטו, ב) ובפרש"י שם ד"ה עבודה חמה.
 רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ב ואילך.
- (34) משנה זבחים כט, ב. רמב"ם הל' פסולי המקדשין פי"ג.
- (35) ראה לקמן ס"י, שבכל עת (גם בעסקו בענינים אחרים) צ"ל "דעתו" על לימוד
 התורה.
- (36) ויש לקשר הנ"ל גם עם זה שבעת סעודת אחש"פ הנ"ל (תרס"ו) ציוה כ"ק אדמו"ר
 נ"ע לתת לכל תלמיד ד' כוסות, ואמר: "די ד' כוסות פון די ערשטע צוויי נעכט
 פסח איז משה רבינו'ס כוסות און היינט - אחש"פ - איז משיח'ס ד' כוסות" (ס'
 השיחות תש"ד ע' 111) -
- כי שניהם, משה רבינו ומשיח, ענינם תורה: משה ענינו נגלה דתורה, ומשיח ^(ע"ה)
 פנימיות התורה (ראה בארוכה שער האמונה פ"ג. ועוד); וזהו"ע של "משה רבינו'ס
 כוסות" ו"משיח'ס כוסות" - נגלה דתורה ופנימיות התורה, שבאופן של "יין" שיש
 בו טעם וכו', היינו בהבנה והסברה (ראה לקו"ש ח"ז ע' 277).
- [ובפרטיות יותר י"ל, דגם באחש"פ גופא יש ב' הענינים: סעודת אחש"פ
 (לחם) - נגלה דתורה (ראה הנסמן לקמן הערה 44); כוסות דאחש"פ (יין) - פנימיות
 התורה (יינה של תורה - ראה אמ"ב שער הק"ש ספנ"ג ואילך)].
- וזק"ה הקישור לתלמידי ישיבת תומכי המימים, שענינם - לימוד התורה, נגלה

- וחסידות. וראה לקמן הערה 43.
- (37 באוה"ח שם מביא: "אי" בס' דברי אמת מהרב רבי יצחק לאנצטר ז"ל בשם הה"מ נ"ע שהיו מתוכחים אם צדיקים גדולים אם בע"ת גדולים. ואיני זוכר האיך". אבל בסיום המאמר שם: "ולפמ"ש בשם המגיד גדיא בע"ת כו"ו". וראה בארוכה ד"ה מלכא ומלכחא תרצ"ז (ושם, "דעבודת הצדיקים הוא אימרא דקולם קול רחמים..ועבודת הבע"ת הוא גדיא. גדיא הוא עז שהוא התוקף והקשיות וכו'").
- (38 ראה גם לקו"ש ח"א ע' 75.
- (39 סד"ה להבין ענין שמח"ת חש"ו.
- (40 בשיחתו ח"י אלול תשנ"ז – נדפס בס' השיחות חש"ב ע' 133. וראה בארוכה שיחת כ"ק אדמו"ר נ"ע (דלעיל הערה 28) – נדפסה בס' השיחות שם ע' 141 ואילך.
- (41 שיחת כ"ק אדמו"ר נ"ע שמח"ת תרנ"ט (בשעת הקפוח) – בקשר לקריאת שם הישיבה "תומכי תמימים" – נדפסה בה"חמים" ח"א ע' כה. בהקדמה לקונטרס החלצו תרנ"ט.
- (42 לקו"ח שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנב, ב.
- (43 ולכן החידוש בענין שא בעת הסעודה דאחש"פ תרס"ו (ראה לעיל הערה 36) הי' בענין הכוסות דאחש"פ, "משיח"ס כוסות" – פנימיות החורה. [ראה לקו"ש ח"ז שם, דהחידוש של כ"ק אדמו"ר נ"ע הי' בענין הכוסות דוקא, ולא בעצם סעודת אחש"פ – ראה לעיל הערה הנ"ל].
- (44 לקו"ח ויקרא ביאור לד"ה ולא תשכית פ"ה ואילך. קונס' עה"ח ספ"ג.
- (45 קונס' עה"ח רפכ"א. ספכ"ב.
- (46 עיין חו"ח ס"פ וישלח.
- (47 מגילה ו, ב.
- (48 ראה חניא פט"ו. ובכ"מ.
- (49 ראה חורת הבעש"ט – הוספות לכתר שם טוב סע"ח.
- (50 חורת שלום ע' 39 ואילך.
- (51 ב"ב ח, ב.
ע(5) 3 אלה גלגל נגה נח.
- (52 ראה אגה"ק ביאור לסי' זך.
- (53 ע"פ ראה שיחת אחש"פ שבחחילה השיחה (ע' 106). ועוד.

(54) רוח רבה פ"ד, ג.

(55) אבוח פ"ו מ"ג.

(56) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד.

(57) פסחים נ, א. וש"נ. ראה לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד. וי"ל שעד"ז הוא גם

בנוגע לחורחו של משיח (ראה תניא רפל"ז).

(58) ראה לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד. וי"ל שעד"ז הוא גם

(59) ירמ"א לא, לג.

(60) א ירמ"א לא, לג. וראה לקו"ש ח"ו ע' 312. ועוד. וי"ל שעד"ז הוא גם

